

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 2.

V Ljubljani, 31. januarija 1892

Letnik V.

Pridevki pri imenih vrtnih cvetic.

4. Steblo (caulis).

(Dalje.)

Po številu stebel imamo:

acaulis (brezstebeln), na pr. *primula acaulis*;
unicaulis (enostebeln), na pr. *convolvulus tricolor unicaulis*;
multicaulis (mnogostebeln), na pr. *chrysanthemum multicaule*.

Ker je steblo pri različnih rastlinah različno visoko, nizko, ležeče, plazeče i. t. d., zato imajo mej pridevki tudi take, ki njegovo lego, velikost in obliko označujejo, na pr.

erectus (pokončen), na pr. *tagetes erecta*;
procumbens (potlačen), n. pr. *sanvitalia procumbens*;
decumbens (ležeč), na pr. *gentiana decumbens*;
pendulus (viseč), na pr. *salvia pendula*;
reflexus (privit), na pr. *sedum reflexum*;
cirrhusus (ovijajač), na pr. *clematis cirrhosa*;
scandens (plezajoč), na pr. *cobea scandens*;
repens (plazeč), na pr. *nimulus repens*;
laxus (ohlapen), na pr. *helleborus laxus*;
natans (plavajoč), na pr. *trapa natans*.

Vejnato ali razdeljeno steblo:

ramosus (vejnat), na pr. *lobelia ramosa*;
ramosissimus (zelo vejuat), na pr. *genista ramosissima*;
patulus (razprostranjen), na pr. *tagetes patula*;
fastigiatus (visoko vejnat), na pr. *taxus fastigiatus*;
patens (vodoravno vejnat), na pr. *clematis patens*.

Po vnanji obliki:

alatus (perutičast), na pr. *ammobium alatum*;
spinosus (bodeč), na pr. *solanum spinosum*;
nudicaulis (golostebeln), na pr. *delphinium nudicaule*;
ceratocaulis (voščenostebeln), na pr. *datura ceratocaula*;
crassicaulis (debelostebeln), na pr. *oxalis crassicaulis*;
trigonicaulis (triglatostebeln), na pr. *lobelia trigonicaulis*.

Cvetlica, ki ima steblo brez listov (betva, scapus), ima včasih to zaznameno-
nonovano, na pr.

scapigerus (betvonosen), na pr. *dahlia scapigera*.

5. Korenina (radix).

Korenina je del rastline, ki se v zemlji nahaja. Ker so pa po obliki ter sestavi različne, poznamo več vrst korenin. Glavne vrste so: korenika (rhizoma), gomolj (tuber), čebula (bulbus, cepa), poganjek (soboles, sarmentum).

Ako ima korenika kake posebne znake, zaznamenuje se to včasih, na pr.: macrorrhizus (velikokoreničen), na pr. *campanula macrorrhiza*; hymenorrhizus (kožnatokoreničen), na pr. *allium hymenorrhizon*; leucorrhizus (belokoreničen), na pr. *rheum leucorrhizon*.

Čebula zaznamenuje se le pri rastlinah, katere ne spadajo v vrsto čebuljk, na pr.

bulbosus (čebulkast), na pr. *ranunculus bulbosus* fl. pl.

Ravno tako se gomolj naznačuje le pri rastlinah, kojih sovrstnice imajo vlaknate korenine, na pr.

tuberosus (gomoljnat), na pr. *helianthus tuberosus*.

Nekatere rastline delajo iz korenin poganjke, s katerimi se množe. Ti poganjki včasih rastlino zelo krase, zato se jej pridene pridevek, ki to kaže, na pr.: sarmentosus (poganjajoč), na pr. *saxifraga sarmentosa*; soboliferus (poganjke noseč), na pr. *caryota sobolifera*; stoloniferus (poganjke noseč), na pr. *cornus stolonifera*; filiferus (niti noseč), na pr. *agave filifera*.

Pri nekaterih rastlinah, in to posebno pri eksotičnih, poganja deblo tako zvane zračne korenine. S tem se rastlina učvrsti in dobo nekako slikovito podoba. V vrtnarstvu se zaznamenuje to z:

radicans (zračne korenine poganjajoč), na pr. *rhus radicans*.

(Dalje prihodnjič.)

Vzgoja in oskrbovanje maline.

Malina je na pol grm, ker posamični grmovi vzdrže le dve leti; kadar so namreč rodili, usabnejo, ter jih nadomeste novi poganjki iz korenin. Taki grmovi se torej neprestano pomlajujejo. Znano je, da malina raste divje po vseh naših bolj redkih gozdih ter da je mati raznih povrtnih malinovitih vrst. Malinove vrste delimo v vrste, ki po enkrat ali po dvakrat na leto rode, in v vrste z rdečimi ali rumenimi plodovi. Malina uspeva skoraj v vsaki zemlji, vendar pa ne rodi v

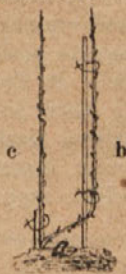
Podoba 5.

suhí tako lepega ploda, kakor na pol obsenčena med drugim grmovjem. Dvakrat na leto rodeče vrste uspevajo pa vendar najbolje po prisojnih legah na dobri zemlji, ker drugače drugi sad v pozni jeseni ne dozori. Kakor smo uže omenili, pomlajuje se malina prav

hitro sama in zemljo močno izsesava, zato pa ne smemo hraniti gnoja.

Malino vzgajamo v vrstah kakor živ plot, redkeje kot brajdo ali ob zidu, a zlasti zadoje ji ugaja. Ob sajenji v vrste ravnaj tako le: Zemljo prekopaj 60 do 80 cm globoko ter podkoplji mnogo razkrojenega hlevskega gnoja. Na prekopani

svet vsadi meseca oktobra do novembra dobro ukoreninjene enoletne poganjke, in sicer v vrsto po 35 do 40 cm narazen, vrste same naj bodo pa $1\frac{1}{2}$ do 2 m vseksebi. Posamezne sadike tako vsadi, da so kakih 12 do 15 cm pod bližnjo površino, t. j., da je jama okoli njih, ki prav dobro služi za prilivanje z gnojnico in pa za nalaganje komposta, kar je vsako leto storiti. Prihodnje poletje zrasto poganjki, kateri uže rode, če je malina od vrste, ki dvakrat rodi. Drugo pomlad po saditvi poreži pa vse poganjke pri tleh, naredi stojalo s štirimi latami ali s štirimi vrstami dratu, in sicer okoli 1.3 m visoko, kakeršno kaže podoba 5. To stojalo pa mora biti za kakih 30 cm zadi za vrsto postavljeno. Dveletne poganjke, t. j. one, ki bodo rodili, priveži na stojalo (glej podobo 6. a), ob enem pa odstrani usahle in nedozorele poganjke. Močne poganjke, kateri presegajo stojalo, skriv

Pod. 6.

in priveži na gorenjo lato ali drat, ker ravno vrhovi rode najlepše plodove, za'o jih je najbolje tako vezati, kakor kaže podoba 7. Maline enkrat rodečih vrst zore meseca julija, in kadar so plodovi potrmani, pa precej poreži poganjke pri tleh. Med poletjem pa imej enoletne poganjke, ki bodo drugo leto rodili, v redu, in dobro je, če jih privezuješ, kakor kaže podoba 6. črka c. S takim ravnanjem, oziroma z ločenjem enoletnih poganjkov od dveletnih, dosežemo velike prednosti: plodovi postanejo lepši in večji ter slastnejši, ker dobivajo več svetlobe in toplote.

Dalje je laže maline trgati, in enoletni poganjki rasto lepše. Enoletnih poganjkov naj le toliko raste, kolikor jih rabimo, ter odbirajmo najlepše, vse druge porežimo pri tleh. Vsaka korenina naj naredi na leto največ 3 do 4 nove poganjke, druge je odstraniti.

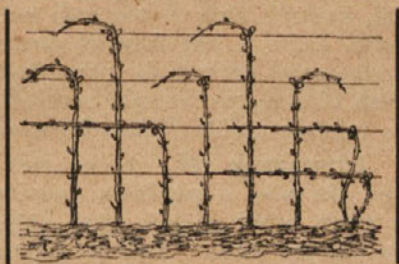
Ako hočemo maline saditi v skupine, morajo biti druga od druge po 120 cm oddaljene, ter mora imeti vsaka svoj kol.

Vzgoja malin na holandski način je tudi prav lahka: Sadike se vsade v

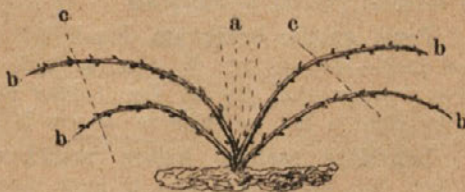
vrste, kakor je bilo gori popisano. Vsako leto puste se štirje enoletni poganjki (glej črke b na 8. podobi), katerih prihodnjo pomlad na vsako stran privežemo po dva na 45 cm visoko napete dratove. Vzgoja enoletnih poganjkov (a na podobi 8.) je običajna. — Še enkrat ponavljamo, da so najlepši plodovi in tudi najštevilnejši na vrhah, zato jih ni umestno preveč skrajšavati.

Ako vidimo, da nasad vzlic vsej skrbi vže vidno peša, pričnimo precej z novim nasadom ter starega posekajmo, kadar novi rodi

Navadno en nasad 8 po 10 let vzdrži, potem pa tudi v dobri zemlji opeša. Kadar maline okopujemo, paziti moramo, da poganjkov ne ranimo, ker jako radi usahnejo. Glavno delo je vsakoletno gnojenje, ki se najbolje izvrši z dobro predelanim govejim gnojem, kojega jeseni okoli malin natresemo, pomladi pa podkopljemo. Ob umnem ravnanji z malinami dá ena rastlina na leto 1 liter pridelka, ki je vreden 20 do 25 kr. Plodi za zobanje naj imajo do 3 cm dolge reeclje. V ta namen jih priporočajo odrezavati s škarjami v košarice, ne da bi se jih prijemali. Maline, katerim se recelj odtrga, hitro gnijo.

Podoba 7.

Podoba 8.

Izmed vrst, ki so priporočila vredne, so, in sicer enkrat rodeče: Baumfor-tovka, velika Barnettovka, Hornetovka, Cuthbertovka (zelo pozna), rdeča Voste-rovka, Belle de Palluan in Schafferjeva kolosalna. Vrste z rumenimi jagodami: Antwerpenska, Malta, Brinklejeva oranževka, Magnum bonum. Dvakrat rodeče z rdečimi plodovi: Surpasse Tastolff (najboljša izmed vseh), Perpetuelle de Billard, Belle de Toutenay, Merveille rouge. Dvakrat rodeče z rumenimi jagodami: Sucrée de Metz, Surprise Merveille, Merveille blanc, Surprise d'automne, Merveille de 4 saisons blancs, Souchetti blanc. Od črnih malinovitih vrst je omeniti: Johnsons sweet, Mammouth, Ohio. Za obilno pridelovanje so od gori imenovanih vrst naj-boljše: Surpasse Tastolff, Sucrée de Metz in Surpasse Merveille.

Vrtnarske raznoterosti.

Staro ali sveže zelenjadno seme? Različni so odgovori na to vprašanje. Čeravno se ne da dokazati z vedo, kako se nam je ravnati v vseh slučajih, vender so pokazali izkušnje, da nekatera semena dajo boljši pridelek, če so stara. Izkušeni vrtnarji pravijo: Vedno je boljše, sejati sveže seme, vender so izjeme, in sicer rodi boljši pridelek staro seme od kumar, dinj, korenja, mesečne re-tkvice, karfijola, kolarab in zelene.

Rodovitnost graha pomnožiš, ako mu vrhe odščipavaš. Odščipavati jih prični, kadar je nizko rastoči grah kakih 15 cm, visoko rastoči pa 30 cm visoko vzrastel. Kadar je tako skrajšani grah nove poganjke naredil, pa zopet te skrajšaj. To delo ponovi dvakrat ali trikrat dotlej, kadar želiš, da grah cvete. Kakor hitro je grah odcvetel, pa mu zalij z razredčeno gnojnico, kateri si dodajal malo pepela. Tako vzgojene rastline ti dajo štirikraten pridelek.

Odrezavanje rož. Mnogo ljudi misli, da varujejo rože, če ne odrezujejo cvetov. Ta misel je popolnoma napačna, kajti ravno ob odletavanji cvetnih listov roža porabi največ redilnih snovi. Dobro je torej rože precej porezati, kakor hitro imajo naj-lpšo obliko. Sicer pa odrezana roža v sobi veliko dlje vzdrži, nego neodrezana na rastlini. Rožni grm pa veliko bujnejše in obilnejše cvete, če redno poreže vse zvevete rože.

Pelargonije cveto lepše, naredi več cvetov in večih ter lepše barve, če jim prilivaš, kadar naredi popke, z nastopno tekočino: Dodeni desetim litrom vode en navaden kozarec ž eplene moke, to 10 dni večkrat premešaj ter potem s to tekočino prilivaj pelargonijam

Pepel gnojilo breskvam. P. p. l. bolj malo potresen okoli breskev, je jako dobro gnojilo za uje ter ob enem so tudi okusnejši dozreli plodi. Vender ne potresi posameznemu drevesu čez 1 liter pepela, in sicer pozno na jesen ali o pričetku zime, a tudi ne sleharuo, ampak le vsako drugo leto.

Lepotične rastline, katere vsadiš v nove lonce, nikdar rade ne uspe-vajo prvi čas. Žgana glina sesa iz prti vodo, in prst se krči ter naredi praznino med posodo in sabo. Voda, s katero prilivaš, izteče hitro po tej praznini iz po-sode. Da odpraviš to nepriliko, namakaj nove lonce, predno vanje sadiš nekaj časa v vodi.

Kako ovetice na oknih varovati mraza. Cvetice na oknih zlasti po noči lahko trpe škodo po mrazu. Tega jih obvarujemo, ako jih čez noč pokrijemo s papirjem, na pr. s starimi časniki, katerih je sedaj skoraj v vsaki hiši dovolj.